

Received-Makale Geliş Tarihi 25.02.2024
Published-Yayınlanma Tarihi 31.03.2024
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 11(105), 615-622

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10926553

Prof. Dr. Cemil Cahit Yeşilbursa

<https://orcid.org/0000-0001-8568-6061>

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/054xkpr46>

Aylin Karakuş

<https://orcid.org/0000-0002-3309-5275>

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/054xkpr46>

Şükran Geçgel

<https://orcid.org/0000-0002-7582-6291>

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/03ejnre35>

Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisansüstü Öğrencilerinin Tez Konusu Belirleme Eğilimleri¹

Social Studies Education Graduate Students' Tendencies of Thesis Topic Determination

ÖZET

Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencilerinin tez konusu belirleme eğilimlerini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda, sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencilerinin tez konusu belirlemede kullanacakları hedef kitle, yöntem, alanda yenilik çalışmak istedikleri konu türü eğilimlerinin tespit edilmesine yönelik görüşleri nelerdir, sorularına cevap aranmıştır. Çalışma nitel araştırma türlerinden temel nitel araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme yolu çalışma grubuna ulaşmada zaman, mekân ve bütçe gibi imkanların uygunluğuna göre belirlenmektedir. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler yüz yüze ve online şekilde farklı devlet üniversitelerinde öğrenim görmekte olan lisansüstü sosyal bilgiler öğrencilerinden toplanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Katılımcıların tez konusu belirlerken, örneklemin özelliklerine, kullanacakları araştırma yönteminin özelliklerine, araştırmaların amacına ve araştırmalarında kullanacakları yöntem ve tekniklerin özelliklerine ve alandaki çalışmaları göz önüne aldıkları ve seçmiş oldukları araştırma yöntemini, literatürde bulunan benzer çalışmalardan yararlanarak, sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanım beceri ve değere hizmet edebilecek en iyi yöntem düşüncesiyle ve seçtikleri hedef kitleye göre belirledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların çalışmakta olduğu tez konularının alandaki yeniliklerle ilgisine bakıldığında ise genellikle dijital konular ve teknoloji tabanlı öğretim ile ilgili olduğu; çalışmakta oldukları tezin konusunu belirlemede etkili olan faktörler incelendiğinde katılımcıların ilgi ve yetenekleri ile danışman etkisinin diğer faktörlere göre daha yoğun olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Lisansüstü Öğrenci, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Tez Konusu, Eğilim

ABSTRACT

In current study, it is aimed to explore the thesis topic determination tendencies of social studies education graduate students. In line with this purpose, answers were sought to the questions of what are the opinions of social studies graduate students about the target group, method and the type of subject they want to work on in order to determine the thesis topic. The research was carried out using the basic qualitative research design, which is one of the qualitative research types. Convenience sampling method was used to determine the study group. Convenience sampling method is determined according to the convenience of opportunities such as time, place, and budget in reaching the study group. Data collected by semi-structured interview form which was developed by researchers. The data were collected face-to-face and online from postgraduate social studies students studying at different state universities. Content analysis was used in the analysis of the data. While determining the thesis topic, the participants will determine the characteristics of the sample, the characteristics of the research method they will use, the purpose of the research, the characteristics of the methods and techniques they will use in their research, and the research method. He selected and took into account the studies in the field by making use of similar studies in the literature from the acquisition skills and values in the social studies curriculum. It was concluded that they determined the best method they could serve and determined them according to the target audience they chose. In addition, when the thesis topics that the participants are working on are related to innovations in the field, they are usually related to digital issues and technology-based teaching; When the factors that are effective in determining the subject of the thesis, they are working on are examined, it is concluded that the interests and abilities of the participants and the influence of the consultant are more intense than the other factors.

Keywords: Graduate Student, Social Studies Education, Thesis Topic, Tendency

¹ Çalışma, 10. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu'nda (USBES) sözlü bildiri olarak sunulmuştur

1. GİRİŞ

Bilimsel gelişmeler ve ilerlemeler, birçok alanda bilimsel araştırma yapmayı ve bu araştırmaları yapacak bilim insanlarını gerektirmektedir. Bilimsel araştırma yapmanın ve bilim insanı yetiştirmenin yolu lisansüstü eğitimidir. Lisansüstü eğitim, bilimsel gelişmeleri ve teknolojiyi yakından takip eden, buna yönelik araştırma yapan üniversitelere bağlı enstitülerdeki programla verilen bir eğitimidir (Varış, 1984, aktaran Tonbul 2017, s. 151). Lisansüstü eğitim alan kişilerin bilimsel bilgi ve becerilerle donanmış, eleştirel, hırslı, yenilikçi, araştırma ve sorgulama becerilerine sahip bireyler olması beklenmektedir (Dilci, 2019). Bu doğrultuda lisansüstü eğitimde lisans eğitimine göre daha kapsamlı bilimsel araştırma yaparak alanda uzmanlaşma, yöntem ve beceri kazandırma ile bireye alanda daha geniş bir perspektif edindirme sağlamaktadır. Günümüzde birçok meslek grubunda aranan özelliklerin başında bireyin lisansüstü eğitim durumu önemli görülmektedir (Çıkrıkçı-Demirtaşlı, 2002). Bu doğrultuda üniversitelerde lisansüstü eğitim faaliyetlerin artması ve üniversitelerin araştırma üniversitesi özelliği edinmesi noktasında lisansüstü eğitime olan ihtiyacı daha da artırmıştır (Karaman & Bakırcı, 2010).

Lisansüstü programlar yüksek lisans ve doktora olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Bu programların kendi içerisinde tezsiz yüksek lisans ya da bütünlük doktora gibi uygulamaları da bulundurmaktadır (Bozan, 2012). Yüksek lisans düzeyinde öğrencilerin temel bilimsel araştırma yöntemlerine göre tez çalışması hazırlaması esas alınırken, doktora düzeyinde yer alan öğrencilerin alana yenilik katacak özgün bir tez hazırlaması beklenmektedir (Dilci, 2019; Karakütük, 2009). Hem yüksek lisans hem doktora düzeyinde öğrencilerin alanlarına ilişkin hazırlayacağı tez çalışmalarında alanyazına sağlayacakları bilimsel katkılar önemlidir (Çakar, 1997, aktaran Karaman & Bakırcı, 2010, s. 98). Bu alanlardan biri de sosyal bilgiler eğitimidir.

Türkiye’de sekiz yıllık zorunlu kesintisiz eğitime geçilmesiyle birlikte sosyal bilgiler dersi orta okullarda da okutulmaya başlanmıştır. Bu durum sosyal bilgiler dersini öğretecek öğretmen ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda 1998 yılında eğitim fakültelerinde yapılandırılmaya gidilerek 4 yıllık sosyal bilgiler öğretmenliği programları açılmaya başlanmıştır. Bu yapılandırmanın neticesinde sosyal bilgiler alanında lisansüstü eğitime de başlanmıştır. Günümüzde sosyal bilgiler alanında lisansüstü eğitim veren birçok üniversite bulunmaktadır. Bu durum, sosyal bilgiler eğitimi alanında da lisansüstü çalışmaların artmasını sağlamıştır. Sosyal bilgiler eğitimi alanında lisansüstü eğitimin artmasıyla bu alanda yapılan bilimsel araştırmaların sayısını da arttırmaktadır. YÖK tez merkezi veri tabanının istatistiğine göre sosyal bilgiler alanında lisansüstü toplam 2926 tez bulunmaktadır ve bu tezlerin 375’i doktora düzeyindedir (Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi, 2022). Bu verilerden hareketle sosyal bilgiler lisansüstü eğitiminde alana yenilik katacak ya da alandaki bir boşluğu giderecek tez konusu bulunmasının giderek zorlaştığı söylenebilir. Bu nedenle sosyal bilgiler eğitimi alanında lisansüstü eğitimi alan öğrencilerin tez konusunu belirleme eğilimlerini araştırmak önemli görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde, bu konuyla ilgili yapılan araştırmaların genellikle doküman incelemesi yoluyla gerçekleştirildiği görülmektedir (Canbulat vd., 2016; Dilek vd., 2018; Haçat & Demir, 2018; Oruç & Ulusoy, 2008; Öner & Öner, 2017; Sezer vd., 2019; Şahin vd., 2011). Bununla birlikte öğrenci görüşlerinden hareketle lisansüstü öğrencilerinin tez konusunu belirleme eğilimlerini araştıran bir çalışmaya bu araştırma yapıldığı sırada rastlanmamıştır. Bu bakımdan sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencilerinin tez konusu belirleme eğilimlerini araştırmanın sosyal bilgiler eğitimi alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencilerinin tez konusu belirleme eğilimlerinin tespit edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda, sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencilerinin; tez konusu belirlemede kullanacakları hedef kitle, yöntem, alanda yenilik olarak çalışmak istedikleri konu türü ve konuyu belirlemedeki etkenlerin tespit edilmesine yönelik görüşleri nelerdir, sorularına cevap aranmıştır.

2. YÖNTEM

Çalışma nitel araştırma türlerinden temel nitel araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Temel nitel araştırma, bireylerin karşılaştıkları durumları ve bu durumları nasıl anlamdıkları konusuna odaklanmaktadır. Bu desen genellikle eğitim araştırmaları için kullanılmaktadır (Merriam, 2013).

2.1. Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme yolu çalışma grubuna ulaşmada zaman, mekân ve bütçe gibi imkanların uygunluğuna göre belirlenmektedir. (Creswell, 2017; McMillan & Schumacher, 2010; Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu kapsamda veriler, yüz yüze ve online şekilde farklı devlet üniversitelerinde öğrenim görmekte olan 11 lisansüstü sosyal bilgiler öğrencilerinden toplanmıştır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Çalışmanın verileri katılımcıların tez konusunu belirleme eğilimlerine dair görüşlerin yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, araştırma problemi ile ilgili tüm boyutları ve soruların kapsanmasını güvence altına almayı, görüşme esnasında sorulacak soruların cümle yapısı ve sırasını değiştirebilmeyi mümkün kılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Ayrıca açık uçlu soruları içeren görüşmeler; bireylerin deneyimleri, algıları, fikirleri, duyguları ve bilgileri ile ilgili derinlemesine cevaplar alınmasını sağlamaktadır (Patton, 2014). Bu kapsamda araştırmacılar 4 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlamışlardır. Görüşme soruları alanyazından hareketle oluşturulmuştur. Görüşme soruları hakkında uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşleri neticesinde soruların nihai haline karar verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular şunlardır:

1. Çalışmakta olduğunuz tezin hedef kitesini hangi kriterlere göre belirlediniz? Açıklayınız.
2. Çalışmakta olduğunuz tezin yöntemini belirlerken neleri dikkate aldınız? Açıklayınız.
3. Tez konusu belirleme aşamasında alandaki yenilikleri dikkate aldınız mı? Bu yeniliklere uygun bir tez konusu mu çalışıyorsunuz? Açıklayınız.
4. Tez konunuzu belirlemede etkili olan faktörler nelerdir? Açıklayınız. (Danışman etkisi, arkadaş etkisi, az çalışılmış olması, popülerlik, bireysel ilgi ve yetenekler, diğer akademisyenler, alandaki boşluk ve diğer etki).

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmanın analizinde nitel çalışmalarda kullanılan betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu analiz yöntemine göre araştırma verileri, görüşme sorularının daha önceden belirlendiği temalar doğrultusunda düzenlenebileceği gibi, yapılan görüşme sırasında kullanılan sorularla da ortaya konulabilir. Betimsel analiz yönteminde belirli olan temaların desteklediği katılımcıya ait doğrudan alıntılar da çoğunlukla verilir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılmasının sebebi inandırıcılığı sağlamaya çalışmaktadır (Wolcott, 1990, aktaran: Aktürk, Şahin & Sünbül, 2008). Betimsel analizdeki temel amaç, çalışmadan elde edilen bulguları ahenkli ve yorumlanmış biçime getirebilmektir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Bu çalışmada verilerin analizinde ilk olarak katılımcılardan gelen cevaplar 1'den 11'e kadar K1...K11 şeklinde isimlendirilmiştir. Daha sonra veriler, daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenerek yorumlanmıştır. Bu temalar, hedef kitle, yöntem, alanda yenilik olarak çalışmak istedikleri konu türü ve konuyu belirlemedeki etkenlerdir.

3. BULGULAR

3.1. Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisansüstü Öğrencilerinin Çalışmakta Olduğu Tezin Hedef Kitesini Belirleme Kriterlerine İlişkin Bulgular

Bu alt problem kapsamında katılımcılara, "Çalışmakta olduğunuz tezin hedef kitesini hangi kriterlere göre belirlediniz? Açıklayınız." Sorusu sorulmuş ve verilerin analizinden elde edilen bulgular Tablo 1'te verilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisansüstü Öğrencilerinin Çalışmakta Olduğu Tezin Hedef Kitesini Belirleme Kriterleri

Hedef Kitle Belirleme Kriteri	Katılımcı (K)
Amaçlı örneklem	K1
Beceri öğretimi	K2
Alan çalışmaları	K3, K5
Kalıcı eğitim	K4
Aktif eğitim	K5
Etkili eğitim	K5
Öğretim yöntem-teknik	K6
Az çalışan hedef kitle	K7
Araştırma amacına göre	K8
Çalışma grubu tecrübesi	K9
Kolay ulaşılabilir olması	K10
Araştırma yöntemine uygun	K11

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencilerinin her biri hedef kitle belirlerken farklı kriterler belirttiği görülmektedir. Bunlar arasında katılımcı 5 (K5) birden fazla hedef

kitle belirleme kriteri olduğunu belirtmiştir. Bazı sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencilerinin hedef kitle belirleme kriteri görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekildedir:

K1: *Çalışmakta olduğum tezin hedef kitlesini belirlerken örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemine göre belirledim. Bu kapsamda seçmiş olduğum hedef kitlenin 6.sınıf sosyal bilgiler öğrencileri olmasına dikkat ettim.*

K2: *Tezimdaki hedef kitle 6.ve 7. Sınıf sosyal bilgiler öğrencileri. Bu kitleyi seçerken sosyal bilgiler dersinin olduğu sınıf aralıklarını seçmeye özen gösterdim. Dijital okuryazarlık becerisinin sosyal bilgiler dersinin becerilerinden biri olması da seçimde etkiliydi.*

K5: *Tezin hedef kitlesini belirlerken çalışmakta olduğum konu ile ilgili yurtiçi ve yurtdışında yapılan tezleri inceledim. Seçtiğim konu ile ilgili olarak öğretim programını taradım ve etkili, aktif ve yararlı bir öğretim nasıl olur sorusundan hareketle ve elbette diğer tezlerden edindiğim bilgilerle (özellikle çalışılan Örneklem grubu) tezimin hedef kitlesini belirledim.*

3.2. Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisansüstü Öğrencilerinin Çalışmakta Olduğu Tezin Yöntemini Belirlemede Dikkate Aldıkları Unsurlara İlişkin Bulgular

Bu alt problem kapsamında katılımcılara, “Çalışmakta olduğunuz tezin yöntemini belirlerken neleri dikkate aldınız? Açıklayınız.” Sorusu sorulmuş ve verilerin analizinden elde edilen bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisansüstü Öğrencilerinin Çalışmakta Olduğu Tezin Yöntemini Belirlemede Dikkate Aldıkları Unsurlar

Yöntem belirlemede dikkate aldıkları unsurlar	Katılımcı (K)
Öğretim materyali	K1
Alandaki yenilik	K2
Literatür	K3, K5
İçerik	K4
Hedef kitle	K4, K7, K11
Veri analizi ve bulgu	K4
Kazanım, beceri ve değerler	K5, K11
Öğretim yaklaşımına yönelik etkinlik	K6
Araştırma amacına hizmet	K8
Çalışma motivasyonu	K9
Derinlemesine incelemeye uygun	K9
Her zaman kullandığım için	K10

Tablo 2 incelendiğinde, sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencileri yöntem belirlemede dikkate aldıkları 12 unsur vardır. Bu unsurlardan biri olan “literatür” K3 ile K5’in “kazanım, beceri ve değerler” ise K5, K11’in ortak unsuru olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra hedef kitle unsuru da K4, K7 ve K11’in ortak unsuru olmuştur. Sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencilerinin yöntem belirlemede dikkate aldıkları unsurlarla ilgili görüşlerinden birkaç doğrudan alıntılar şu şekildedir:

K3: *Çağımız şüphesiz ki bir teknoloji çağı ve her geçen gün teknolojinin etkisi hayatımızın her alanına müdahale ediyor. Çalışmakta olduğum sosyal bilgiler eğitimi alanında özellikle son 10 yıldır pek çok araştırma teknoloji tabanlı öğretim yöntemlerinden oluşmaktadır. Geleneksel yöntem uzaktan eğitim ile beraber kullanılmaya başladı. Özellikle pandemi sürecinde uzaktan eğitim farklı bir boyut kazandı. Günümüzde uzaktan eğitim geçmişteki uzaktan eğitim uygulamalarından farklı olmuştur. Bu konuda alanımızda çalışmanın yapılmamış olması tez konumu belirlememe yardımcı oldu.*

K5: *Alanda daha önce yapılmış olan çalışmalardan yola çıkarak belirli bir fikre vardım. Aynı zamanda Çalışmakta olduğum alanda öğretim programında yer alan kazanım, beceri ve değerler de epey yardımcı oldu.*

K7: *Çalışma grubunun kriterleri ile tez konusunun uyumu dikkate alındı. Neyi araştırıyorum? Ne şekilde araştırmak istiyorum? Sorularına verilen cevaplar etkili oldu. Bu sorulara verilen cevaplar doğrultusunda tezin deseni nitel araştırma yaklaşımlarından fenomenoloji deseni seçildi. Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla veriler toplandı. Araştırılan konu alanda yeni ve ne derece var olduğuyla ilgili somut verilere ihtiyaç duyuldu. Bu sebeple fenomenoloji deseni seçildi. Fenomenolojide bir olayı veya durumu bire bir yaşayan kişilerden görüş alınır. Fenomenoloji yaşantılardan yola çıkılarak araştırma konusunun derinlemesine anlaşılmasına olanak sağlar.*

K10: *Sıklıkla kullandığım araştırma yöntemlerini dikkate alarak belirledim.*

3.3. Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisansüstü Öğrencilerinin Tez Konusu Belirleme Aşamasında Kullandığı Alandaki Yenilik Olan Konulara İlişkin Bulgular

Bu alt problem kapsamında katılımcılara, “Tez konusu belirleme aşamasında alandaki yenilikleri dikkate aldınız mı? Bu yeniliklere uygun bir tez konusu mu çalışıyorsunuz? Açıklayınız.” Sorusu sorulmuş ve verilerin analizinden elde edilen bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Tez Konusu Belirlerken Alandaki Yenilikleri Dikkate Alma Durumları

Tezin Alandaki Yenilik Olan Konusu	Katılımcı (K)
Dijital uygulama	K1
Yenilikçi yaklaşım	K1
Dijital teknolojiler	K2
Dijital okur yazarlık	K2
Dijital oyun bağımlılığı	K2
Teknoloji tabanlı öğretim	K3, K5
Uzaktan eğitim	K3
İletişim becerileri	K4, K5
Harmanlanmış çoklu öğretim	K5
Ters yüz edilmiş öğrenme	K5
Programa yeni bakış	K7
Geleceğe yönelik	K9, K10
Güncel yaklaşımlar	K8, K10
Değişim ve süreklilik	K11

Tablo 3 incelendiğinde, sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencilerinin çalışmakta olduğu tezin alandaki yenilik olan konusu genellikle dijital konular ve çağın gereği olan teknoloji ile ilgili olduğu görülmektedir. Dijital konuların tez konusu olarak alanda yenilik getireceğine ilişkin katılımcılardan bazı cümleler alınmıştır:

K1: Evet yenilikleri dikkate aldım. Gelişen dünya düzeninde artık günümüzde sadece sınıf içi bireysel sabit materyallerden ziyade öğrencilerin her an ulaşabildiği dijital uygulamalara daha fazla ihtiyaç duyulduğunu gördüğüm için bu alanda bir yenilik meydana getirme adına yenilikçi bir yaklaşımla tezimi belirledim.

K2: Tez konumu seçerken alandaki yenilikleri göz önüne aldığımı düşünüyorum. Sosyal bilgiler programına yeni eklenmiş olan dijital okuryazarlık üzerinden tezimi oluşturdum. Günümüz dünyasında dijital teknolojiler her geçen gün hayatımızın içine giriyorken dijital okuryazarlık ve dijital teknolojilerin beraberinde gelen dijital oyun bağımlılığı önemli bir mesele haline gelmektedir.

K3: Çağımız şüphesiz ki bir teknoloji çağı ve her geçen gün teknolojinin etkisi hayatımızın her alanına müdahale ediyor. Çalışmakta olduğum sosyal bilgiler eğitimi alanında özellikle son 10 yıldır pek çok araştırma teknoloji tabanlı öğretim yöntemlerinden oluşmaktadır. Geleneksel yöntem uzaktan eğitim ile beraber kullanılmaya başladı. Özellikle pandemi sürecinde uzaktan eğitim farklı bir boyut kazandı. Günümüzde uzaktan eğitim geçmişteki uzaktan eğitim uygulamalarından farklı olmuştur. Bu konuda alanımızda çalışmanın yapılmaması tez konumu belirlememe yardımcı oldu.

K5: Çağımız şüphesiz ki bir teknoloji çağı ve her geçen gün teknolojinin etkisi hayatımızın her alanına müdahale ediyor. Çalışmakta olduğum sosyal bilgiler eğitimi alanında özellikle son 10 yıldır pek çok araştırma teknoloji tabanlı öğretim yöntemlerinden oluşmaktadır. Elbette diğer geleneksel alanlarda ihmal edilmemektedir (çocuklara tarih öğretimi, değerler eğitimi, tutumların incelenmesi vb.) ancak bilgi ve iletişim teknolojileri ile harmanlanmış çoklu ortam kullanımı, online sınıflar, ters yüz edilmiş öğrenme gibi çalışma alanları olduğu için ben oyumu yenilikten yana kullandım.

3.4. Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisansüstü Öğrencilerinin Tez Konusu Belirlemede Etkili Olan Faktörlere İlişkin Bulgular

Bu alt problem kapsamında katılımcılara, “Tez konunuzu belirlemede etkili olan faktörler nelerdir? Açıklayınız. (Danışman etkisi, arkadaş etkisi, az çalışılmış olması, popülerlik, bireysel ilgi ve yetenekler, diğer akademisyenler, alandaki boşluk ve diğer etki)” Sorusu sorulmuş ve verilerin analizinden elde edilen bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisansüstü Öğrencilerinin Çalışmakta Olduğu Tezin Konusunu Belirlemede Etkili Olan Faktörler

Tezin konusunu etkileyen faktörler	Katılımcı (K)
İlgi ve beceriler	K1, K3, K6, K7, K8, K10, K11
Danışman	K3, K4, K5, K7, K8, K9
Popülerlik	K2, K3, K4, K6
Az çalışılmış olması	K2, K7, K8, K9
Alandaki boşluk	K3, K5, K6, K8
Diğer akademisyenler	K8, K10
Arkadaş etkisi	K10

Tablo 4 incelendiğinde, sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencilerinin çalışmakta olduğu tezin konusunu belirlemede etkili olan faktörler incelendiğinde katılımcıların ilgi ve becerileri ile danışman etkilerinin diğer faktörlere göre daha etkili olduğu anlaşılmıştır. Ancak diğer danışman ve arkadaş etkisi faktörlerinin diğerlerine kıyasla etsinin az olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara ilişkin katılımcı cümlelerinden bazıları da örnek olarak verilmiştir:

K6: Bireysel ilgi ve yetenekler, alandaki boşluk ve popüler bir konu olması tez konumu belirlememdeki nedenler arasında.

K7: Danışman etkisi de var. Fakat alanda az çalışılmış olması birincil etken. Çünkü yenilik katmak ana hedef. Hâlihazırda var olana farklı bir bakış açısı katmanın yolunun, alışlagelmişin dışına çıkarak içeriğe uygun yeni ifade biçimleri oluşturmaktan geçtiği düşünülüyor. Sıralayacak olursak az çalışılmış olması, danışman etkisi, bireysel ilgi ve yetenekler diyebiliriz.

K8: Belirlenen tez konusu alana katkı sağlamalıdır. Bu nedenle tez konumu seçerken ilk olarak alanda az çalışılmış olmasına dikkat ettim. Ancak bu durumun beni sınırlandırdığını fark ettim. Özgün düşünememe, konulara başka perspektiften yaklaşmama neden oldu. Bu nedenle aklımdaki tez konusu fikirlerini danışmanım başta olmak üzere diğer akademisyenlere danışarak şekillendirdim. Tez konumu belirlerken alandaki boşluğu kapatmasına, konuya başka bir perspektif kazandırmasına ve ilgi ve yeteneklerime uygun olmasına dikkat ettim.

K11: Bireysel ilgim, çalıştığım konuda yerli literatürde yeterli bir çalışmanın olmadığını gördüm. Temelde etkili olan faktör ise ilgi ve becerilerim.

K10: İlk aşamada bireysel ilgi ve yetenekleri esas alarak konumu belirledim. Ancak tez konumu belirlerken diğer dışsal faktörler de etkili oldu. Arkadaş etkisi, diğer akademisyenler, eğitimde gündeme gelen yeni konular, alana özgü olması gibi durumlar da etkili oldu.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencilerinin (SBELÖ) tez konusu belirleme eğilimlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında SBELÖ'nün tez konusu belirleme eğilimleri, hedef kitle, yöntem, alanda yenilik ve konuyu belirlemedeki etkenler temaları altında incelenmiştir. Literatürde konuyla ilgili doğrudan bir çalışma bulunmamakla birlikte benzer çalışmalar yer almaktadır (Canbulat vd., 2016; Dilek vd., 2018; Haçat & Demir, 2018; Oruç & Ulusoy, 2008; Öner & Öner, 2017; Sezer vd., 2019; Şahin vd., 2011).

Katılımcıların her birinin hedef kitle belirlerken farklı kriter belirttiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu kriterlerin çalışma grubu, yöntem, araştırma amacı, alan çalışmaları kategorilerde kümelendiği ortaya çıkmıştır. Başka bir ifadeyle katılımcıların tez konusu belirlerken, örneklemin özelliklerine, kullanacakları araştırma yönteminin özelliklerine, araştırmaların amacına ve araştırmalarında kullanacakları yöntem ve tekniklerin özelliklerine ve alandaki çalışmaları göz önüne aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada sadece iki katılımcının hedef kitle belirlerken alan çalışmalarından yaralandığı sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle katılımcıların tez konularının hedef kitlesini belirlerken alan çalışmalarının incelenmesi kriterini göz ardı ettikleri söylenebilir. Literatürde yer alan ilgili çalışmalarda hedef kitlenin türünün ne olduğuyla ilgili veriler yer alırken, hangi kritere göre belirlendiğiyle ilgili bilgiler yer almamaktadır (Kayaalp & Karameşe, 2019; Öner & Öner, 2017; Toprak & Erdoğan, 2013).

Sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencilerinin yöntem belirlemede dikkate aldıkları on iki unsur olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu unsurlardan “literatür” “kazanım”, “beceri ve değerler” ve “hedef kitle” unsurlarının katılımcıların bazılarının ortak unsuru olduğu ortaya konulmuştur. Bu sonuca göre katılımcılar seçmiş oldukları araştırma yöntemini, literatürde bulunan benzer çalışmalardan yararlanarak, sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanım beceri ve değere hizmet edebilecek en iyi yöntem düşüncesiyle ve

seçtikleri hedef kitleye göre belirlemişlerdir. Bu sonucun Gürbüz ve Şahin'in (2014), "araştırma yöntemi belirlerlerken literatür çalışmalarından yararlanılması gerektiği" (s.96) görüşüyle örtüştüğü ve Geçit ve Kartal'ın (2010), 2000-2010 yılları arasında yayımlanan hakemli dergiler ile bildiri kitapları ve tezlerde sosyal bilgiler eğitimine yönelik çalışmaları incelediği ve yöntem belirlemede aynı tarzda konu ve kriterlerin olduğunu ortaya koydukları (s. 105) araştırma sonuçları ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencilerinin çalışmakta olduğu tez konularının alandaki yeniliklerle ilgisine bakıldığında ise genellikle dijital konular ve teknoloji tabanlı öğretim ile ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların dijital konularda tez yazmaya eğilim göstermesinde, 2018 sosyal bilgiler öğretim programındaki dijitalleşmeye yönelik değişimler, pandemi sürecinde uzaktan eğitime geçilmesi ve teknolojinin eğitime yönelik entegrasyonunun artmasının etkili olduğu söylenebilir. Nitekim bu sonucu destekler nitelikte olan Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi veri tabanına bakıldığında sosyal bilgiler eğitiminde 2018 ile 2022 yılları arasında eğitimde dijitalleşme ve teknolojik ilerlemeleri konu alan toplam 23 tezin yer aldığı görülmektedir (Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi, 2022).

Katılımcıların çalışmakta oldukları tezin konusunu belirlemede etkili olan faktörler incelendiğinde katılımcıların ilgi ve yetenekleri ile danışman etkisinin diğer faktörlere göre daha yoğun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun Akbulut vd.'nin (2013) çalışmasındaki tez konusu belirlemede "danışmanın etkili olduğu" ve Bahçeci ve Uşengül'ün (2018) çalışmasındaki "ilgi alanı ve danışman etkisi" sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Bu çalışmanın sonuçlarında hareketle, nicel gelenekte çalışmaların yapılması, farklı örneklem guruplarıyla çalışmalar yapılması, farklı değişkenlerin dahil olduğu çalışmalar yapılması ve farklı görüşme sorularının olduğu karma çalışmalar yapılması ve danışman etkisinin tez konusu belirlemede etkili olduğu sonucuna göre danışmanların tez konusu belirleme sürecinde rehber konumda kalmaları önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, H. İ., Çepni, S., & Şahin, Ç. (2013). Doktora tez sürecinde karşılaşılan problemlerin belirlenmesi: Eğitim fakültesi örneği. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20), 50-69.
- Aktürk, A. O., Şahin, İ., & Sünbül, A. M. (2008). Bilgisayar öğretmen adaylarının web temelli öğretim hakkındaki görüşleri. VIII. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı.
- Bahçeci, F., & Uşengül, L. (2018). Yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin tez konusu belirleme kriterlerinin incelenmesi. *Turkish Journal of Educational Studies*, 5(2), 85-96.
- Bakioğlu, A., & Gürdal, A. (2001). Lisansüstü tezlerde danışman ve öğrencilerin rol algıları: Yönetim için göstergeler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(21), 9-18.
- Bozan, M. (2012). Lisansüstü eğitimde nitelik arayışları. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 4(2), 177-187.
- Canbulat, T., Avcı, G., & Sipahi, S. (2016). ABD ve Kanada'da sosyal bilgiler eğitimi alanındaki tezlerin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 351-370.
- Creswell, J. W. (2017). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Pearson.
- Çıkrıkçı-Demirtaşlı, N. (2002). Lisansüstü eğitim programlarına girişte lisansüstü eğitimi giriş sınavı (LES) sonucunun ve diğer ölçütlerin kullanımına ilişkin bir tarama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 61-70. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000064
- Dilci, T. (2019). Eğitim bilimleri örnekleminde lisansüstü eğitimin niteliksel boyutuna ilişkin görüşler (nitel bir çalışma). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 159-179. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.538667>
- Dilek, A., Baysan, S., & Öztürk, A. A. (2018). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi üzerine yapılan yüksek lisans tezleri: Bir içerik analizi çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(2), 581-602.
- Geçit, Y., & Kartal, A. (2010, Kasım). Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitimi araştırma konuları üzerine bir inceleme. In *International Conference on New Trends in Education and Their Implications* (Vol. 11, p. 13).
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin.

- Haçat, S. O., & Demir, F. B. (2018). Sosyal bilgiler eğitimi üzerine yapılan doktora tezlerinin değerlendirilmesi (2002-2018). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 948-973. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.510136>
- Karakütük, K. (2009). Türkiye lisansüstü öğretim sistemi. Kasım Karakütük (Ed.). *Lisansüstü öğretim sistemleri içinde* (s.521-545). Pegem.
- Karaman, S., & Bakırcı, F. (2010). Türkiye’de lisansüstü eğitim: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 94-114.
- Kiley, M. (2009). Identifying threshold concepts and proposing strategies to support doctoral candidates. *Innovations in Education and Teaching International*, 46(3), 293-304. <https://doi.org/10.1080/14703290903069001>
- McMillan, J. H., & Schumacher, S. (2010). *Research in education: Evidence-Based inquiry, myeducationlab series*. Pearson.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma. Desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev. Editörü: Selahattin Turan). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Oruç, Ş., & Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi alanında yapılan tez çalışmaları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(2008), 121-132.
- Öner, G., & Öner, D. (2017). Sosyal bilgiler eğitiminde coğrafya konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezlere yönelik bir analiz ve bibliyografya çalışması. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 34(2), 13-34.
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Sage Publications.
- Sezer, A., İnel, Y., & Gökalp, A. (2020). Çalışma grubu sosyal bilgiler öğretmenleri olan Türkiye’deki lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 1-17.
- Şahin, M., Göğebakan-Yıldız, D., & Duman, R. (2011). Türkiye’deki sosyal bilgiler eğitimi tezleri üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 96-121.
- Tonbul, Y. (2017). Sosyal bilimler enstitülerinin lisansüstü eğitimin niteliğini artırmadaki rolü. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 150-162.
- Toprak, M., & Erdoğan, A. (2013). Lisansüstü eğitimde Avrupa yaklaşımı. VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Sakarya, Türkiye.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi (2022). *Sosyal bilgiler tezleri*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jspf>